

Perustuslakivaliokunnalle

HE 15/2017 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

KANSALLISKIELIIN LIITTYVÄT KIELELLISET OIKEUDET JA SAAMELAISTEN OIKEUDET

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa hallituksen esityksestä 15/2017 vp kansalliskieliin liittyvien kielellisten oikeuksien ja saamelaisten oikeuksien osalta seuraavaa:

1. Kielelliset oikeudet: kansalliskielet

Kansalliskieliin (suomi ja ruotsi) liittyvien oikeuksien kannalta keskeiset perustuslain säännökset ovat:

- PL 17 § 1 ja 2 mom: Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin
- PL 122 §: Hallinnolliset jaotukset

Ehdotetun kielilain 6 §:n mukaan maakunnan kielellinen asema määräytyisi siihen kuuluvien kuntien kielen mukaan. Maakunta on kaksikielinen, jos siihen kuuluu erikielisiä kuntia tai vähintään yksi kaksikielinen kunta. Ehdotetuista maakunnista viidestä maakunnasta tulee kaksikielinen. Pohjanmaata lukuun ottamatta muissa ruotsi on vähemmistökielenä. Kymenlaaksossa on vain yksi ruotsinkielinen kunta eli Pyhtää, joka sijaitsee maakunnan raja-alueella. Lähtökohtaisesti uudistus siten laajentaa kaksikielisten alueiden maantieteellistä alaa ja vahvistaa sitä kautta ruotsin kielen juridista asemaa.

Ehdotetun järjestämislain 11 pykälän 2 momentissa säädettäisiin laajan ympärivuorokautisen päivystyksen palveluista vastaavista maakunnista. Näiden joukossa ei olisi Pohjanmaan maakuntaa, jonka alueella nykyinen Vaasan sairaanhoitopiiri on. Tältä osin sääntely vastaisi terveydenhuoltolain 50 pykälän 3 momentin muutosta (L 1516/2016 ,HE 224/2016 vp., StVM 43/2016 vp.). Järjestämislain 11 §:n 2 momenttiin sisältyy terveydenhuoltolakia vastaava säännös siitä, että Etelä-pohjanmaan maakunnan on järjestettävä laajan päivystyksen palvelut suomen ja ruotsin kielellä.

Kielellisten oikeuksien toteutumisen vahvistamiseksi ehdotetun maakuntalain 27 §:ssä säädettäisiin kielivähemmistön vaikuttamistoimielin pakolliseksi kaksikielisissä maakunnissa. Tarkoituksena on näin luoda menettelyt, joilla kielellisten oikeuksien tosiasiallista toteutumista voidaan jatkuvasti seurata ja arvioida. Ehdotetun järjestämislain 35 §:n 4 momentissa säädetään lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoiminnasta. Ruotsinkielisten palvelujen kehittämisen turvaamiseksi Uudenmaan maakunnan tehtävänä olisi tukea ruotsinkielisten palvelujen kehittämistä koko maassa.

Ehdotuksen mukaisella maakuntien rahoituslailla on tarkoitus turvata esityksen mukaisten tehtävien rahoitus maakunnille. Ehdotetussa maakuntien rahoituslaissa säädetään kaksikieli-

syyskertoimesta, jolla maakuntien rahoituksessa otetaan 0,3 prosentin painoarvolla kokonaisrahoituksesta huomioon maakunnan kaksikielisyys. Tämän rahoitusosuuden on arvioitu kattavan maakunnan kaksikielisyydestä aiheutuvia lisäkustannuksia. Rahoituslaki ei kuitenkaan sisällä säännöksiä, jotka kohdentaisivat rahoitusta Uudenmaan maakunnalle osoitettavaan valtakunnalliseen ruotsinkielisten palvelujen tukemista koskevaan kehittämistehtävään, vaikka sille osoitetaan kyseinen erityistehtävä.

2. Saamelaisten oikeudet

Saamelaisten oikeuksien kannalta keskeiset perustuslain säännökset ovat:

- PL 17 § 3 mom: Saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriin
- 121 §:4 mom: Saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto

Palvelujen järjestämisvastuu siirtyisi ehdotuksen mukaisesti kotiseutualueen kunnilta sekä Lapin sairaanhoitopiiriltä, jonka jäseniä kotiseutualueen kunnat ovat, Lapin maakunnalle. Koska Lapin maakunta (tai maakunnat ylipäätään) eivät kuulu saamen kielilain soveltamisalaan, säädettäisiin ehdotetussa järjestämislain 6 §:n 1 momentissa erikseen siitä, että asiakkaalla on oikeus käyttää saamen kielilain tarkoittamalla tavalla saamen kieltä saamelaisten kotiseutualueella tuotettavissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa sekä Lapin maakunnan alueella sellaisissa sosiaali- ja terveystalv palveluissa, joita tuotettaisiin vain kotiseutualueen ulkopuolella sijaitsevilla palvelun tuottajan toimipisteissä.

Sääntely kattaisi siten oikeuksien laajuuden osalta nykytilan tarkoittamat palvelut ja maantieteellisen alueen. Lisäksi oikeudet laajentuisivat muiden kuin kotiseutualueella tuotettavien palvelujen osalta maantieteellisesti nykyisen Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueelle, koska se kuuluisi tulevaan Lapin maakuntaan. Myös oikeus käyttää saamen kieltä laajenisi siten nykytilaan verrattuna maantieteellisen soveltamisalan osalta. Tätä voidaan pitää perustelluna, koska uusi Lapin maakunta voi niin halutessaan keskittää sairaaloiden välisellä työnjaolla tiettyjä palveluja Rovaniemellä sijaitsevaan Lapin keskussairaalaan ja tiettyjä palveluja Kemissä sijaitsevaan Länsi-Pohjan keskussairaalaan.

Ehdotetun maakuntalain 27§:n 3 momentin mukaan maakunnassa, johon kuuluu saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluva kunta, on maakuntahallituksen asetettava saamenkielen vaikuttamistoimielin. Toimielimen jäseneksi tulisi valita saamenkielisiä asukkaita edustavia henkilöitä. Vähintään yksi kolmasosa toimielimen jäsenistä on nimitettävä saamelaiskäräjien esittämistä henkilöistä. Tällä sääntelyllä on tarkoitus vahvistaa saamen kielen asemaa palvelujen järjestämisessä vastaavasti kuin kaksikielisissä maakunnissa kansalliskielten osalta.

Ehdotetun järjestämislain 35 §:n 4 momentissa säädetään lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoiminnasta. Saamen kielteisten palvelujen kehittämisen turvaamiseksi pykälän 4 momentin mukaan Lapin maakunnan tehtävänä on tukea saamenkielisten palvelujen kehittämistä koko maassa.

Rahoituslaki ei sisällä säännöksiä Lapin maakunnalle osoitettavalta rahoituksesta saamelaisten kielellisten oikeuksien turvaamisesta aiheutuviin kustannuksiin tai saamenkielisten palvelujen koko maata koskevaan kehittämistehtävään. Myöskään maakuntien rahoituksen pe-

rustana olevat tarvetekijät eivät huomioi saamen kieleen liittyvien oikeuksien aiheuttamaa lisäkustannusta.

Nykyisin saamenkielisten palvelujen turvaamiseen sekä kehittämiseen on valtion talousarviossa vuodesta 2002 lähtien myönnetty budjettivuodeksi kerrallaan erillinen valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden turvaamiseksi saamelaisten kotiseutualueella. Vuonna 2016 tämä valtionavustus oli 480 000 euroa. Valtion saamenkielisiin palveluihin osoittama erillisrahoitus on jatkossakin kuitenkin riippuvainen eduskunnan vuosittaisesta päätöksenteosta, vaikka tehtävä on ehdotetussa järjestämislaissa lakisääteinen erityistehtävä.

Hallitusneuvos

Päivi Salo

